

★ MŌSU NOVADS: VĒSTURE, CILVĒKI, NOTIKUMI

"Padomju karogs" (19.1.85.)

KRIŠJĀNA BARONA PIEMIŅAS VIETAS

Krišjānis Barons dzimis Stru-
telē 1835. gada 31. oktobrī.
1833. gadā barons viņa tēvu
bija iecēlis muižā par vagaru,
neņemot vērā tēva atteikšanos.
Drīz pēc tam ģimene pārcēlās
uz netālo Iles muižu. Krišjānis
bija jaunākais astoņu bērnu ģi-
menē. Viņam bija viens brālis
— Ansis (1827.—1912.) — un
sešas māsas — vecākās Katrine
un Made, Anna (1818.—1908.),
Kristīne (1828.—1893.), Līze
(1830.—1916.), Marija (1832.—
1910.).

Uz Dundagu ģimene pārcēlās
pēc tēva nāves. K. Barons par
to atmiņās raksta: «Pēc tēva
nāves visas vecākās māsas un
arī brālis bija dienestā pie
kungiem. Arī māte pieņēma ma-
zu moderēšanas vietu. Māsa
Kristīne dienēja Ciroles muižā
pie barona ģon Sakena kunga.
Šīs mazās muižiņas Ciroles
īpašnieks negaidot (1844. gadā
— K. V.) mantoja lielu muižu
Dundagu. Uz turieni pārcēlam-
ties, barons ģon Ostensakens
ņēma līdzī vairākus no saviem
dienestniekiem, kuru skaitā bija
arī māsa Kristīne. Dundagā
Kristīne drīz apprecējās ar
Kronbergu, kas arī no Ciroles
kungiem bija līdz aizgājis.
Kronbergu kungs iecēla par
vagaru Valpenes pusmuižā. Bez
lauksaimniecības tur bija arī
prāva lopkopība ar 80 slauca-
mām govīm. To vadīja māsa
Kristīne. Savu dzīvi nodibinā-
jusi, māsa Kristīne neatzīmīra
arī jaunākos ģimenes locekļus.
Viņas vietu pie kungiem pili
dabūja māsa Līze. Mani un
māsu Mari viņa ņēma pie se-
vim un bija mums mātes vietā.
Pēc tam pārnāca uz Dundagu
māte un māsas Made un Kat-
rine.»

Sodien sākam publicēt stās-
tījumu par vietām, kas saistītas
ar Krišjāni Baronu.

1. VALPENE

Talsu—Dundagas ceļa kreisajā
pusē apmēram 30 kilometru no
Talsiem atrodas Valpenes kapl.
Tajos atdusas Krišjāna Barona
māte. Netālu no ieejas ir kapa
kopīņa ar baltu marmora krustu
un uzrakstu:

«Se dus dieva mlerā
Engēle Baron
dz. 1793. g., mir. 11. janvārī
1884. g.»

Krustu uzlikusi K. Barona ģi-
mene. Tas atstāts no Pēterbur-
gas, kur viņi tolaik dzīvoja.
K. Barona dzīvesbiedre pirmo-
reiz pie viramātes Valpenē vieso-
jās 1880. gadā, kad mātēl jau
ritēja 88. gads, un apsolīja uz-
likt krustu uz viņas kapa.

K. Barons atmiņās par savu
māti raksta ar dziļu cieņu. Lal-
kā, kad starp latviešiem retais
mācēja lasīt, māte jau jaunībā
bija apguvusi lasītprasmi. Bur-
tus viņai bija ierādījusi kāda vā-
cu madama muižā, lasīt viņa ie-
mācījusies pati un mācījusi arī
savus vecākos bērnus, tie savu-
kārt — jaunākos. K. Barons uz-
sver, ka māte jau agrī bērnos
ieaudzinājusi patstāvību, kas tik
ļoti noderējusi turpmākajā dzīvē.

Talsu novadpētniecības un
mākslas muzejā glabājas K. Ba-
rona mātes austa prievīte. So
ģimenes relikviju muzejam no-
devusi K. Barona māsas Marijas
mazmeita Sofija Dravniece.

Valpenes kapos blakus K. Ba-
rona mātes kapa kopīņai ir ak-
mens krusts Kristīnei Kronber-
gai ar vīru, pie kurlem Krišjā-
nis ar māti dzīvoja Valpenes
muižā un kurus viņš uzskatīja
par saviem audžuvecākiem.
Krusts saglabājies samērā labi,
uzraksts salasāms, tomēr kapa
kopa, kas tagad apaugusi velē-
nām, gaida kopēju. Šajā pašā
rindā ir nosūņojis koka krusts,
tur apbedīts Kristīnes dēls ar
sievu, kuri bijuši spiesti aiziet

V. FRELİHA foto

no Valpenes pusmuižas un pār-
cēlušes pie Kristīnes māsas Pē-
terkužņtekos. Dundagas dižkun-
gam nav patīcis, ka Kronbergs,
kurš vēlāk rentēja Valpenes pus-
muižīņu, dzīvo tik lepnī, ka
brauc ar divjūgu tamboratiem
un var skolot ne tikai savus bēr-
nus, bet arī sievas brāli Krišjā-
ni. Kungs uzlicis tik lielu renti,
ka Kronberga dēls to valrs nav
varējis samaksāt, tāpēc arī viņš
pārcēlles uz Pēterkužņniekiem.

Netālu no K. Barona mātes
kapa viens otram blakus ir divi
melni akmens krusti ar uzrak-
stiem. Viens no tiem ir Kārlim
Treļjeram, K. Barona māsas An-
nas Treļjeres dēlam. Skolotājs
Kārlis Treļjers miris Ventspilī
ap 1935. gadu. Pagājušā gad-
simta astoņdesmitajos un deviņ-
desmitajos gados viņš strādāja

par skolotāju Ģibzdē, un K. Ba-
rons ar viņu sarakstījās — mu-
dināja vākt un pierakstīt tautas
garamantas un interesējās par ra-
du dzīvi Kurzemē, sūtīja tiem la-
bas dienas un īpaši lika sveicināt
savu «vecu memmiņu». Valpenes
kapos atdusas arī K. Barona mā-
sa Anna (domājams dēla kapa
vietas tuvumā) un māsa Made
Frelvalde ar ģimeni.

Aiz Valpenes kapsētas ceļš pa
kreisi nogriežas uz bijušo Val-
penes pusmuižu (tagad kolhoza
«Dundaga» Valpenes Ielferma).
Saglabājušās vēl dažas bijušās
muižas ēkas. Dzīvojamā ēka pār-
būvēta jau šī gadsimta divdesmit-
tajos gados, kad muižas centrs
tika piešķirts jaunsaimniecībai.
Pirms dažiem gadiem kolhozs
ēku kapitāli izremontējis. Ne-
daudz pārbūvēta, saglabājusies
bijusī muižas govju kūts, bijušajā
muižas zirgu stallī vienā galā
izbūvēti dzīvokļi. Ēku apkārtņi
vajadzētu aptīrīt un apkopt.

Šajā apkārtņē mītas Krišjāna
bērnības takas. Vasarās mazajam
Krišjānim jāgana cūkas, viņš
netiek vaļā arī no bērnu aukļa
pienākumlem. Būdama jau pie-
augusi, Kristīnes meita Minna
saņēmusi no K. Barona kartiņu
ar uzrakstu: «Kriš, šupo bērnu!»
Kad viņa bijusi maza, Krišjānim
viņa bijusi jāšupo. Vasaru aiz-
klājuši logu, lai mušas bērnu
netraucētu. Lai nebūtu pārāk
garlaicīgi, viņš ar kāju kustinā-
jis šupuli un strādājis kādu dar-
bu, pa lielākal daļai kaut ko iz-
griezis no koka. Bieži vien šu-
pulis palicis nekustināts. Tādās
reizēs mazā iekšā gulētāja šupo-
tājam atgādinājus: «Kriš, šupo
bērnu!» Šupojamā bija dzirdēju-
si, ka viņas māte to atgādina
Krišjānim. Pēdējo reizi K. Ba-
rons Valpeni apmeklēja 1898.
gada jūnijā.

K. VALBERGA,

Talsu novadpētniecības un
mākslas muzeja galvenā fondu
glabātāja